

NEMZETI TÁRSALKODÓ.

Második félév.

Kolozsvár, September' 26kán, 1889.

13. szám.

Tartalom: A' hatszázados jegyes, (K....y.) 97. l. Füzérke, (Hábor) 103. l. Toldalék: Laborfalvi Rozália Kolozsváratt, és még valami, (Világfi Antal) 105. l.

A' hatszázados jegyes.

(Vége.)

Ziani mindent elkövetett Giovanna' megmentetésére. Pillantatig sem távozott fekhelye mellől, őrt állván a' drága élet felett, mintha a' szörnyetegtől — melyt az eldulandó volt — így mentté tehetné. — 'S meg is mentette! — Illy kimondhatlan szeretet előtt most egyszer barátilag hátrált a' halál, míg csudalatosképpen ő és Daponte a' ragályt kikerülték, Giovanna lassanként helyre kezdett jöni.

A' doge' meggyilkoltatása mély gyászba borított minden jobb érzésüket. A' statusfő' erőszakos halála olly gyakran hozta már végveszély szélére a' republicát, 's a' veszélyes szokás — a' legcsekélyebb ürügy alatt is mindjárt felzajdulni a' hercegek ellen, 's őket lázzadás' hangján vonni legottan számadásra — olly csabos ingerű volt, hogy erőteljes eszközökről kelle gondoskodni illyes események' meggátlása' tekintetéből. Végre a' még egyedül fennálló hatalom, a' Quarantia egy 740 tagokból álló nagy tanácsot állíta fel, melly legpróbáltabb hűségű tagjai közül Pregadi nevezet alatt 60 férfit választ. Ezek' kezeibe adattak az országos ügyek, 's ezekből formálódott utóbb a' velenzei tanács. Közülök tizenegyre bízott a' doge' választása. — A' nép önkényt alá adta magát ezen új rendszernek, 's a' szózatok' többsége Orio Malapierora esett; mert az ő munkásságának 's bölcs elintézéseinek — mik mellett önéletét ezerszer is veszélyezteté — lehetett köszönni legfőkép' a' dögvész' elszüntét.

De Malapiero' lelke ment volt minden hüszkeségtől. A' haza több volt előtte hirszomj.

's becsületvágyánál, 's tiszta látása által legott meggyőződött, hogy nagyobb lélekre van szükség, illy fontos pillanatokban a' status' gyepelőit megragadni. Nemes szelidséggel lépe a' választók elébe, 's szerényen hártá el magától megválasztatását. Ekés szólása által meggyőzte őket a' felől, hogy a' köztársaság' nehéz állása olly férfit kíván, kinek magas lelkülete 's fenkölt lelkierije ne csak tiszteletet öntsön a' különböző felekezetekbe, hanem a' ki gazdagságával 's fenséges nevével a' nép' elvakított szemeit is magára tudja vonni, 's kérte őket, hogy az őt megtisztelt választást barátjára Sebastiano Zianira szállítsák át, ki mind ezen tulajdonokat egyesíti magában, 's ki egyedül képes várakozásuknak megfelelni. A' választók bámulással telvén el a' nemes Malapiero iránt, 's véleménye' helyességéről annyival könnyebben meggyőződvn; legkevésbbé sem vonakodtak, és így egyhangulag Sebastiano Zianit választák meg; azon nyilvános kikötéssel ugyancsak, hogy a' Daponte' leányvali — mindenek előtt tudva levő — viszonyait legott szakassza félben. Az ingadó nép ugyan is, melly az előbbi doge'nak csak imént halálát kíváná, most már őt siratta, 's gyilkosát utálatával büntette. Így tehát jó előre látni lehetett, hogy egy olly doge' iránt semmi szeretet, 's tisztelettel nem fog viseltetni, ki nejevé e' gyilkos' leányát szándékszik magasztalni.

Malapiero magas örömtől lelkelten sietett barátjához. „A' választás megesett!“ kiálta neki, 's szemein átvillant azon öntudat, hogy magán uralkodni tudott, Ziani derülten pillantá felé, 's kezét megfogva monda:

„Isten áldja a' választókat! mert ha én sze-

meidből tudok olvasni, úgy, mint hercezetet üdvözölhetlek!“

„Nem engem! — viszonza Malapiero — Áldja isten a' választókat és hazát! mert te vagy a' doge!“

Magas lelkesedés villámlott fellegott Ziani tekintetében; mintegy esküre felemelé kezét és mondá: „Emberi sorsunk' intézője! ha népem' bizodalmát belém helyezéd, adj nekem erőt is, 's bölcseségét! Esküszöm előtted, hogy én a' trónra méltó' kívánok lenni!“

A' lelkes barátok egymás' karjai közé borultak. „Isten előtt fogadott esküdnek bizonyosága én vagyok! 's szent jogom van tégedet inteni annak teljesítésére!“

A' tanács' követei megérkeztek az újonnan választott kormányzót üdvözleni 's meghíni a' választók előtt megjelenésre. Ziani Malapierótól átkaroltan 's a' nép' örömjaja között haladott a' palota felé; mellyben a' választás történt, a' mostan megerősítendő. A' kibeszélhetlenül nagy-szerű érzet, hogy népének szeretetét 's bizodalmát ennyire bírja, hogy azt meg is akarja érdemelni, elfoglalá őt; lelke mélyében állá azonban a' Giovanna' kedves képe is, 's nagy és szent határozata mellett lehelé azon édes gondolat is: a' trónon maga mellett látni az ártatlanság' ez angyalát! Illy magas 's gyönyörteljes érzelmek között lépe a' választók' terémébe. — Azonban jéghidegség fogá el keblét, midőn a' feltételt hallá. Sokáig állá némán 's reszketve, 's azt meg nem foghatá. Végre szóla: „Nem! ti hibáson számítottatok! Tartsátok meg koronátokat; ha azért szívem' boldogságát akarjátok feláldozni. Olly népet, melly fejedelme' kebléből egy illy szerű szerelmet akar kiszakasztani, én nem tudok kormányozni — annak zsarnok kell!“

'S ezzel büszkén 's hidegen oda hagyá a' választókat, 's palotájába ment. Azon szobába sietett, mellyben Giovanna lakott atyjával. A' lányt hévvel átkarolván, monda: „Giovanna! te viszont egészséges vagy.... akarsz-e tovább is vonakodni feleségemmé lenni?“

„Nem! — válaszola ez szeliden, keblére simulva. — Azt ugyan meg nem foghatom, miként foglak téged megérdemelni, mert nem is gyanítam, hogy én a' nagy Zianit szeretem, de érzem, hogy csupán a' te sajátod vagyok!“

Ziani most az öreg Daponte-hoz folyamodott, hogy leányával egybekötése a' legközelebbi éjszaka előtt hajtathassék tökéletességre. Ugyan is ő minden további kifogásokat megakart előzni, 's hitte, hogy annalszabadabban fog határozhatni, ha egyszer Giovanna valósággal neje lett. E' közben a' nép köztudatára jutott az ok, mellyért Ziani el nem fogadá a' koronát, 's minél nagyobb volt az általános vágy, hogy a' kormány az ő kezeire bizzassék, annyival magasabb fokra emelkedett a' gyűlölség Vitale' gyilkosa ellen. Mint a' földingást megelőző, vést hirdető tompa moraj, olly szerű zugás szálla fel minden ajkakról. A' nép követeket küldé a' választókhöz, 's midőn megkiváná egyfelől, hogy Zianinak újra ajánltsassék meg a' korona, másfelől sürgette a' Daponte' 's leánya' fogságra vettetését. — Zianihoz a' tanács új követséget küldé; de ő nem fogadta el őket, hanem más napra útasította, a' mikor határozatát a' választókkal tudatni ígéré.

E' közben Malapiero viszont felkereste barátját, 's mindent elkövetett, hogy szándékától elmozdíthassa; emlékeztette őt esküjére, 's azon pillanatra, midőn Konstantinápolyban éppen magá Ziani intette volt őt: „a haza legyen több előtted, mint szerelmed!“ Azonban minden ékes szólása sükerületlen maradt.

„Ti nem értitek, mit kívántok! — szóla végre Ziani felhevüléssel — Ti elakarjátok tőlem szakasztani a' védszellemet, ki engem haza' atyjává teendő vala! Mit tehet Giovanna szerencsétlen atyja' vétkeiről? — Ó egy angyal, kit hozzám isten küldött, 's csupán mellette teljesíthetem eskümet!“

Malapiero legitt átlátta, hogy barátja' bizalmának kockáztatása nélkül tovább őt nem ostromolhatja, 's ezért részvétellel tudakozódék a' Giovanna' felgyógyulása felől. Ziani erre felkészülten felfedezte, milly közel van élte' legboldogabb pillanata, 's hogy Giovanna még ez éjszaka neje leend. Malapiero nem kevéssé rettent meg, mert látta, miként omlik romjába ez által egyszerre mind a' haza' legszebb reménye, mind pedig az övé, hogy Ziani valaha a' koronát elnyerhesse. — Nem szóla

ugyan ő, de egy hirtelen határozatra tökélt el magát.

Ziani alig távozott el palotájából, hogy titokban tegye meg rendeléseit a lakadalomra, Malapiero legott az öreg Daponte-hoz, 's leányához ment. A lányt égi mosolygás között találta, menyasszonyi koszorúja fonása közben, míg atyja elmerülve, a szoba egyik szögében üle komoran. A lány örömmel szökék a belépő elébe, 's kezet nyujtva neki, monda:

„Lakadalmamra jön Kegyed? Akar-e nekem is barátom lenni, a mint barátja Zianinak?” —

„Igen, akarok, szende kedves! — monda ez megindulva. — Azért jövök éppen, hogy irántad 's Ziani iránt legnagyobb szeretetemet bizonyítsam bé. De mi baja atyádnak? nem szíve szerinti tán lakadalmatok?”

„Nem, — folytatá az öreg — nem, előre borzadok tőle! Keblemet egészen elfoglalja gyilkosságom öntudata — nincs benne hely többé az örömnél!”

„Oh, szerencsétlen atyám! — kiálta Giovanna, átkarolván őt — Ha nyugalmad visszaadhatnám, kész lennék éltemmel is megváltani azt!”

„Mégam? koszorúval is meg, mellyet kötözl?” kérdé Malapiero komolyan. Giovanna e kérdésre merőn nézé őt, míg nem szeméi megnedvesültek, 's monda: „Igen, ezzel is!”

Malapiero tovább nem tartózkodék, 's nyiltan lebeszéle mindent, mi történt. Lelkesedéssel mutogatta nekik, hogy csupán Ziani képes a respubicát az elsüllyedéstől megmenteni, 's hogy a hazának szentjoga van tőle a Giovanna iránti szerelmét áldozatul kívánni.

„Hát az ő szívében nincs-e elegendő hely mind a hon', mind az én szerelmemre?” kérdé Giovanna reszketve.

„Nincs!” — szólt az öreg Daponte, szeméi szikrázván: „nincs! Te nem lehetsz az ő neje! A népnek igaza van; a trón' szentséges lépcsőit nem illethetik egy gyilkos' lánya' lábai. Kétségbe-eséstől bódultan dőfém én a gyilkot dogenk' szívébe, 's te Giovanna! szerelemtől tébolyultan a respublica' még dicsőbb reményét akarnád-e megsemmisíteni?”

Malapiero az öreg' illetén lélekállapotját használni akarta; megfogá tehát a Giovanna

na' kezét, és monda: „Menyasszonyi koszorúdat kész levél imént feláldozni atyád' nyugodalmaért. Most a' hon' csendessége is kezeid közt nyugszik; itt áll a' te és Ziani' barátja, de egyszermind egy hú polgár is, 's kérdi tőled: mi tevő leendesz?”

Giovanna halványan 's reszketve állaelőtte, 's merőn nézett atyja' vadúl forgó szeméi közé. Majd lassan az asztalhoz lépett; fogá a' koszorút, átnyujtá Malapieronak 's majd nem öntudatlan szóla: „Itt áldozatom! Hazámat isten áldja meg!”

Atyja felfogá az ájulót. Egy nyugágyra fekteté őt 's legott megragadván Malapierot, Giovannához voná 's szóla büszkén: „Im, ez az én leányom!”

A' leány újra eszméletre hozatott. Nagy elhatározása erőt kölcsönzött neki, 's e' szőint meg egyezett a' férfiak' tervében, tudniillik még az éj bekövetkezte előtt atyjával együtt titkon oda hagyni a' palotát, 's ekkor gyorsan hajóra ülve, a' tengeren át idegen tartományokba szaladni. Malapiero ígérte, hogy így barátját bizonynyal rá veheti a' korona' elfogadására.

Alig hogy az éj elkövetkezett, Ziani szerelem- 's gyönyörteljes szívvel megjöve, egy lelkézt is hozva magával, ki őt kedvesével egyesítendő volt. De a' szobákat üresen találta. Asztalán a' menyasszonyi koszorú mellett egy levélkét kapott, következő tartalmut:

„Ziani! Te a' korona 's az én menyasszonyi koszorúm között állsz. A' hazának igazavan: kettő közül te csak az egyiket választhatod. A' koronát segélyt ohajtó ezer polgárok' karjai nyujtják neked, midőn a' ~~koronát~~ csak *ho.* egy csekély jelentőségű leánykaéi. Nagy lelked tudni fogja, mellyiket kelljen választanod. De hogy minden habozástól kíméljelek: én innen szaladok. Ha engem valóban szeretsz, ne kémöldj utánam, hanem a' helyett boldogítsad hazámat!”

Ki írja le Ziani' érzéseit? — Midőn leg-hőbb vágyai már már teljesedést érének, álomképek gyanánt tüntek el. „Giovanna! Giovanna! — kiálta ő — te nem önkényleg hagytál ide! De ők tőlem nem szakaszthatnak el téged! Menyasszonyi koszorud nekem a' föld' minden koronáinál drágább!”

Egybe kiáltá szolgálait. Királyi jutalmat ígért annak, ki Giovanna' nyomára talál, 's egyszerűs mind elrohant maga is keresésére.

Ez alatt Malapiero a' futókat elkísérte a' révhez, számukra ott egy járművet állítván elő, melly a' tiszta holdvilágon tengersikra szállította őket. Maga pedig mostan a' Ziani' palotájába sietett, érezve mintegy, hogy jelenléte szükség leend. Midőn pedig itten már nem találá Zianit, 's hiában kereste volna minden felé a' városban, még egyszer a' révhez indult. Nem kicsiny volt rémulése, midőn éppen indulóban lelé itten barátját egy gályával, hogy a' szaladókat érhesse utól, kiknek nyomukba akadni ugyancsak sükerült fáradozásainak.

Visszatartóztatásáról többé gondolkozni sem lehetett. Alig vala Malapieronak avvagycsak annyi ideje is, hogy barátját követendő, a' gályára át szállhasson. Ziani most kész vala életét is föláldozni szerelmének; minden más beszédre süket vala 's csak nem mozdulatlanul állott a' hajótetőn, merőn nézve ki a' sík tengerre, mintha a' habokon, mellyekkel a' hold' rezgő csillamai édesden játszadoznak, ki akarná kémleni Giovanna' nyomait.

Végre midőn a' korány' első sugarai leövelltek a' habok' tükrére, messzi távolságban egy járművet pillantának meg. Ziani vevé ezt leghamarább észre, 's kiálta: „Után, után! amott szalad üdvöm!” — Az evezőlapátok mélyebben hatottak tengerbe, a' gálya gyorsabban röpült 's a' járművet jó formán megközelíték. Ziani legott rá ismert Giovannára. Ő, mint ama' reggel, midőn a' halászcsónakon énekelt vala, merészen állt a' hajófedelen, fejér öltözetében, hajnalpírtól fényövezetten. A' lány inte neki, térjen meg. Midőn ez mind e' mellett is karjait felé kitérve, fenn kiáltá a' kedves nevet, Giovanna' esengve szóla hozzája: „Bocsáss engem, Ziani! hallgassd meg hazádat, melly téged hí!” De Ziani nem hallgatta meg. „El hazám!” monda ő: „Megvetem azon trónt, melly illy szerelmet megakar szégyeníteni!” Ezzel a' hajóslegényeket gyorsabb munkára tüzelve, szinte mellette voltak már a' járműnek. Sem Giovanna' érzékeny 's szent esdeklései, sem Malapiero' komoly 's erőteljes szavai, sem az öreg Daponte' átkozódási

nem tartóztathaták vissza Zianit; ő felragada egy deszkát; a' hajókat vele egyesítendő. Ekkor ihletetten szól Giovanna: „Rettenetes ember! mért szentségtelenítéd meg szerelmünket? Ha erőszakkal törsz e' járműre, a' halál fog tőled megmenteni!”

Ziani nem hallgata rá: „Te enyém vagy Giovanna! — szóla — 's semmi hatalom nem szakaszthat el tőlem!” Ezzel a' deszkából palotát vetvén a' két hajóra, már közepén állá, midőn az öreg Daponte kivont fegyverével elébe rohanván, kalózként útját állotta. „Igy hazám 's gyermekem között állok, — monda ő, — kezdj csatát velem!”

Ziani többé önmagát sem ismeré; fegyvert rántva, az öregre rohant. — Midőn Giovanna atyja' és kedvese' harcát megpillantá, 's látta, hogy mindketten vérzenek: egy kisedd horgony' kötelét hirtelen dereka köré kerítvén, kiálta: „Élj szerencsésen szerelmezem! érted 's hazámért áldozom föl itt magam; tedd boldoggá ezt, 's olykor emlékezz reám!” Ezzel merészen tengerbe szökelt, magával ragadva a' horgonytis, az őt örökre tengerfenékhez szegzőt.

Rémülten ejté földre fegyverét mind két vivő. Ziani utána akart rohanni, de Malapiero' izmos karjai feltartóztaták. A' hajóslegénység is szabadítására volt menendő, de Daponte útjokat állá: „Hagyjátok lányomat menni... ismeri ő útját!”

Ziani öntudatát veszthe fekvék barátja' karjain; Giovanna a' mélységbe oldhatlanul lekötötten... 's így a' két hajó csöndesen indula vissza Velencze' partjaihoz.

A' Ziani' gyors elutazása' okát ennek szolgaitól csak hamar megtudá a' nép. Melly mint-hogy most minden reményeit benne helyezé, dühösségre lobbant Daponte és lánya ellen, 's nagy csapatokban a' parton tolongva, már már több hajóval indulandó volt, Zianit felkeresni és őt visszahozni, midőn közeledő gályáját megpillanták. Roppant örömkialtással üdvözlék a' jövőt.

Ziani mintegy álomból ébredő, idegenül tekintett körül. „Hallod-e néped' üdvözlését?” — kérdé Malapiero — „Hallod-e, mint kér tőled boldogságot és békét?”

Ziani mindegyet hallgatott, 's merőn né-

zett előre, Ekkor őt Daponte kézen fogá, 's mondá: „Elfelejtetted-e Giovanna' végszavait? Hiában kelle-e éltét feláldoznia?”

De Ziani nem felelt. Ég felé pillantott, 's nagy, nehéz könnyecseppek gördültek alá arczain. Csónakra ülének, partra szállandók.

A' nép kényszerítőleg tolakodott feléje, kiabálva: „Fogadd el a' koronát! Téged kívánunk dogenknak!” — Csókolák kezeit, gunyját, leborultak előtte... az anyák gyermekeikkel átkulcsolák térdeit... leirhatlan tódulás! Azonban alighogy megláták Dapontet, több hangok kiálták: „Ott a' Vitale' gyilkosa! Le vele és leányával... ők tőlünk Zianit is elakarják ragadni!” 's mármár rea rohannak. — Azonban Ziani büszkén fölegyenesedvén, csendességet parancsolt. „Ki kezét Dapontera merészli tenni, halál' fia!” szóla komolyan. — „Most már én vagyok dogetok... magam akarom őt megitélni. Ti választátok engem, én meg egyezem benne, de őrizkedjetek tőlem, mert én kihűlt kebellem lépek a' trónra!”

Most őt győzedelmi pompával kísérik a' tanács' teremébe, hol a' választóknak nyilatkozik, hogy kész a' koronát elfogadni. Így tehát a' trónra lépe — de keble pusztá maradt! —

Daponte önkéntesen fogságba mene. Ziani ügyét a' tanács elébe adta; azonban itt Malapiero az öreget a' ként őltalmazá, hogy lányaért a' tanács felmentette. Daponte Zianinak leghűbb szolgája lón.

Az új doge' valódi bölcs rendszabályai csak hamar visszaadák a' republica' régibb csendét, 's így visszatért a' bátorság' 's erő' koraiabb érzete is. A' nép, melly mostani kormányzóját istenelte, de egyszersmind meggyilkolt előzőkét vértanu gyanánt tekinté, kívánságát nyilván kijelentette, hogy Ziani Biánkát, a' Vitale' szép leányát vegye nőül, 's így vele felejttesse el atyja' gyászcséjét. Barátai is ostromlák, hogy házasodjék, mert hitték, hogy azon száraz komorság, melly tőle soha sem távozott, gyöngéd női szerelem által mérsékelhető. De Ziani sem a' nép' sem barátai' kívánságára nem hallgatott; remete maradt ő palotájában, 's Biánka' kezét Malapieronak hagyta, ki már korábban bírta volt szívét.

Ez alatt Fridrik császár nem szűnt meg

üldözni III. Sándor pápát, 's ez ellenfele' engesztelhetlen gyűlölsége elől máshol biztosítottan nem vélvén magát, végre Velenczébe szállt egy klastromba, hol — mint látszott — minden szemek elől rejtve akart maradni. Azonban a' republica büszke volt arra, hogy az egyház' fejét őtalma alatt lenni tudá, 's így a' doge és nemesség nagy pompával vivék át őt magányából egy számára gyönyörűen bútorzott palotába. Ajánlatot tevének neki egyszersmind az iránt is, hogy közbejárók leendnek közte és a' császár között, mi okból valóban küldöttek is fényes követséget a' császárhoz. De Fridrik kevélyen visszautasítá őket, kívánván a' Sándor' kiadatását. Minthogy Ziani, ki hazája' erejét ismerte, ezen bosszantó kívánságra állhatatos bátorsággal felelt; ez által újra jel adatott a' háboru' kitörésére.

Sándor pápa jól érzette, hogy sorsa egészen Ziani' kezeiben nyugszik, 's így minden lehetségest meg kívánt tenni, hogy annak érdekét a' magáéval öszvefűzze. Volt egy unokahúga, Valdrada hercegnő, ki rendkívüli szépségéről elannyira híres vala, mint nagy birtokairól, mellyek őt a' legáhitottabb szerencsévé magasztalták. Meghatározá tehát magában, ennek kezét neki ajánlani, 's valamint más alkalmakkal sok előkelő 's hatalmas kéréket visszautasítá, most ellenkezőleg ohajtva ohajtá a' doget annak kezei által örökösen magához lánczolni. Illy kinnézéssel a' szép hercegnőt magához hivatá. Szépsége 's kelleme felül haladta a' hírt, melly őt megelőzé, 's minthogy e' kívül az asszonyi érények' mustra példánya is vala, az egész világ hódolt neki. Maga Ziani is megvallá, hogy még soha sem látott tökéletesebb hölgyet, 's így teljes becsüléssel is viseltetett iránta.

Midőn követség' útján megjöve a' hír, hogy Fridrik császár Otto fia' vezérlete alatt hatalmas hajóhadat indított Velencze ellen, 's a' köztársaság a' pápa' buzdításai 's a' szenteknek tekintett jogok' védelme által lelkesítve nem rettegett csupa 30 gályával ellene menni, monda a' pápa a' búcsuzás közben áldását kérő Zianinak: „Menj fiam! békén a' hadba; áldásom hatalmasabb ezer fegyvernél is. A' győzedelmesnek a' legszebb drágaságot határoztam... Valdrada hercegnő' kezét!”

Ziani hajóhadával az ellenség elébe ment. Istria partjainál találta az ellenséges nagyfloottát. Borzasztó csata kezdődék. Maga Ziani oroszlánként harczola; valamint Malapiero 's Daponte is oldalainál. — Ez utóbbi elesett. — Az ellenségek száma határtalanul nagyobb volt, de mit tett ez a velenceiek vitézsége 's hadtudománya átellenében? Az ellenséges hajók közül sokat elvettek, sokat felégettek, 's midőn végre Ziani és Malapiero az admirálhajóra rohanva, saját kezeikkel fogságba ejtették Otto herceget: a' győzelem el volt határozódva, 's az ellenségek futásra vették a' dolgot.

Zsákmánynyal rakodva tértek honjokba a' büszke győzedelmesek. A' republicának soha sem volt ennél fényesebb 's fontosabb győzedelme. Követségek Velenczébe előre megvitte a' hírt. A' pápa magán kívül volt örömeiben, mert jól látta, hogy illy kemény megveretés után, mellyben maga a' császári herceg is elfogatott, a' császár magát megaláztatja; 's hogy a' győzedelmesek visszatérte annál ünnepélyeseb legyen, a' tanács 's a' papirend kíséretében több járművekkel maga is tengerre szálla, a' doge elébe indulandó.

Ez alatt a' Ziani' harcznokai örömeiben ujjongottak 's tomboltak, míg ő a' hajófedelen állva, komoran és merőn néze ki a' tengerre! Malapiero közelite hozzá, kezét megfogá 's monda: „Ziani! elégedett vagy-e most már sorsoddal?“

Ziani fájdalmas pillanatokat vetett rá, 's felelt: „Az; de tudod-e, minő napra viradánk ma?“ —

Mennybemenetel' napja vala ez, ugyanazon nap, mellyen két évek előtt Giovanna hábsírjába temetkezék. „Imé — folytatá Ziani — legitt elérjük ama' szent helyet, hol örjögő szerlmem elől az édes angyal-halál' karjai közé simula, 's nászkoszorú nélkül, hideg borostyánnal diszítve — mint fergeteg — vonulok én most el azon fekhely fölött, hol kedvesem alszik!“

Malapiero igyekezett neki szórakozást szerzeni; beszéle győzelme' nagy következeiséről, szólott a' szép Valdrada hercegnőről 's tb. De Ziani csendesen megrázta fejét 's szóla: „Jól látom, hogy ti mindnyájan hibásan számítottok! A' Giovanna' örökre szent képén 's

hazám' szeretetén kívül; hontalan minden más érzés lelkemben!“

Most megpillanták távolról a' pompásan díszített járműveket, mellyek a' pápát 's fényes kíséretét elejbök hozák. A' hajóssergek egymást vidor zajjal üdvözlék, 's midőn a' hajók jó közel érkeztek már egymáshoz, a' pápa a' doge' gályájára lépe, hol őt mindenek' láttára megölelte.

„Korod' legnagyobb hőse te vagy — monda a' pápa — te hazádnak büszkesége, te az egyház' erős oszlopa! Jöttem, hogy halát mondjak neked 's adjam rád áldásomat!“

Ziani térdeire süllyedt előtte, de a' pápa őt fölemelvén, folytatá beszédét: „Hozom azonban, fiam! az ígért jutalmat is. Fogadjad kezeim közül Valdrada hercegnő' jeggyűrűjét.... ő a' győzedelme't mennyasszonyként fogja üdvözölni!“ 's ezzel a' doge'nak egy szép aranykarikát nyujta. — Ziani ezt elvevé reszkető kezekkel, 's ég felé irányzott szemei könnyben lábbogának — „Ismered-e itt e' helyet a' tengeren?“ kérdé csendesen Malapierot. Ez ígert inte fájdalmason, mert a' hajók éppen azon tájon állának, hol egykor a' habok Giovannát elnyelték. — Végre Ziani figyelmét rendbeszedve, a' pápa felé fordultán szóla:

„A' jutalom, mellyet nekem nyujtál szenteséges atya! minden másokra néztt sokkal tete-mesebb volna az érdemnél; de én már mátkás vagyok! — itt lakik jegyesem! Engedd, hogy még egyszer őt mátkásítsam el!“ Ezzel az aranygyűrűt habok közé bocsátá, 's vágyteljesen nézte, mint tűnik el habkarikák' közepette, 's mint süllyede alá az édes mátkához, ki tengerfenéken alvá nászjé't.

A' pápa azonban Ziani' szavait egészen másként értette, 's monda: „Helyesen, herceg! A' tenger legyen ennek utána a' te jegyesed... te azt kivívád magadnak. Ezen nagy nap' emlékére én azt rendelem, hogy te és követnökeid Krisztus' mennybemenetele' napján évenként mindig jegyezzétek el illetéknépen a' tengert, jeleül a' hatalomnak!“

A' velenceiek ez ünnep fölállításon nagy öröme' gyultak, mint a' melly hízelge büszkeségöknek; Ziani pedig fájdalommal telve,

gyöngéd szorítással illeté Malapiero' kezeit, ki őt csupán egyedül értette.

Miután Velenczébe győzelmi pompával bemenének, Ziani a' fogolyherceget békekövet gyanánt küldé vissza atyjához, 's utóbb Velencze azon büszke örömet élvezé, hogy nagy dogeja' közbejárására, a' császár és pápa az ő falai között nyujtának egymásnak békejobbót.

Ziani nőtlen marada, 's még sokszor megülé az általa és pápa által állított áldozócsőtörtői jegyünnepet; de csak a' Giovanna iránti szent 's enyészhetlen szerelem' értelmében, alábocsátván hozzá mindig egy gyűrűt, jelül, hogy hozzá halálíg hű maradand.

Ziani után még 91 doge ült a' hercegi trónon. Hat századokon keresztül ünneplék ezek a' tengereljegyzést. — De egyikök sem sejté azon gyöngéd érzelmet, mellyel az alapító bocsátá tengerbe a' legelső gyűrűt, 's mig hiu tévelgyéssel mindnyájok azt hívé, hogy a' tengert jegyzi el, ennek mérhetlen habjai fejjámfüggönyül valának a' Giovanna' nászágyán, ki annak mélyén szenderge, a' jegygyűrűket csupán mint Zianija' régi 's sértetlen hűsége' zálogait, fogadván.

II

F ü z é r k e,

kölcsonzútt 's néhány eredeti észvirágokból.

(Vége.)

34.

Lélek és tükör.

Az ember' lelke, fájdalom, tükörhöz hasonló; mert az (mikép emez csak világító testek' képét) csupán fényesb pontjait tükrözi le bensőnknek. Innen van, hogy az emberek' nagyobb része csak jeles tulajdonait látja, melylyek vagy valóban világítanak vagy önszeretet által fénylenek; azonban hibáit nem veszi észre; mert azok fényhiány miatt mi sugárt sem vetnek a' lélekre, 's ezért az ő tükörfölszine sem másolhatja le azoknak képeit.

35.

Béke.

Menynyel rokon a' kebel, mellynek rejtekén szelid egyszerűségben ártatlanság honol, mert csak ez az egyetlen hely földvilágunkban; hol isteni béke virágzik.

36.

Hajdan 's most.

Hajdan a' tudósokból lettek bolondok, most bolondokból lesznek tudósok. Az esztelenek hiszik, hogy ha a' tudóság bolondságba átmehet, az ellenkező is megtörténhetik.

37.

Kemény szív 's üveg.

Kemény szívet, mint az üveget csak keményebb testtel; gyémánttal tudniillik vágthatni, úgy ezzel is nagyobb keménységgel kell bánni, hogy megsebezhesd.

38.

Villám és balsors.

Azt hiszi némelly esztelen, hogy az arany éppen olly alkalmas vezető a' végzet szorta villámokra nézve, mint azokra, mellyek fellegek-ből cikáznak. Ah, de ők feledik, hogy a' balsors bocsátotta villámsugár csak a' szívet éri, bár mi vezesse azt 's bár hová vezetessék.

39.

Ember.

Különös egy teremtmény az ember! Mindig újabbakra ásitozik, azonban ezredes szokások' rabja; pillanatait tarkító változatosságokra vágyik 's nyugalom utáni sohajok teszik fél életé' panaszát. És tán e' habozás egy a' legmeghálalandóbb isteni adományok közül.

40.

Kardvas és ész.

Nevelőknek sokszor meg van ama' balgata tag maximájok, hogy növelvényeik' még pará-

nyi esztét bizonyos tanokban már korán igen élesítsék. Azonban feledik, mikép az ész olyan mint a' kardvas, melly sok fenés 's köszörülés által nagyon elköszörültetik, és ezért terjedelméből annyit vesz 's annyival gyengébb, mennyit élességére nézve nyert, hogy ez okból az ész' igen finom éle, mint a' kardvasé, könnyen tompa- 's csorbává leend, ha csak kevéssé kemény csomó' átszelésére is használtatik.

41.

Keser anyag.

Az élet' keseranyaga éppen olly hatós erősítőszere a' beteg, megfeszítés, kevélység 's elbizottság által fölizgatott 's elgyengült léleknek, mint a' keserű gyógyszerek megerősítik az élet' elgyengült fonalát, csak azon különbséggel, hogy ezek a' lesüppedt életkedv' felderítése által hatnak, míg a' keseranyag, mit sors csepeget szívünkbe, az életkedv' megeresztésével mutatja ki erőjét.

42.

Fügék 's emberek.

Legjobb szivek azon emberekben laknak, kik érdemöket nem teszik közszemlére ki, hanem kebelükbe zárják azokat — mint a' virágukat belökben viselő fügék a' legédesebb gyümölcsök.

43.

Korunk.

Eldődeink igazán szerették a' némbereket. Mi színeskedés' bálványtiszteletét üzzük velök. Ha némbereink már egyszer szégyenleni kezdenék annyi töméntelen férfi' szániméltó kép-mutatását, több jót lehetne reményleni a' világon.

44.

Pénz a' világ' lelke.

„Pénz, pénz, pénz a' világ' lelke! pénz' és nexus' tengelyei körül forog az egész földgömb!“ Igy hallunk ezereket nyílt torokkal kiáltozni. 'S mit gondoltok, van-e ország a' földön, hol

több öszvedugott kezű ember lenne, hol olly parányit mozognának ipar', jólét' közel forrása' fölfakasztásában, mint nálunk? És még is pénz, pénz! Hiszem ha banknotaeső hullana, sem tud megélni a' henye!

45.

Két nyelvű.

Siciliai Diodor beszél a' taprobanusokról, Ceylon' hajdani lakóiról, mikép azoknak hasított nyelvek van, 's nagyon bámúl, hogy kettős nyelvekkel egyszerre 's kétféleképpen tudnak beszélni. Mennyivel inkább bámulna, ha hallhatná, mikép korunkban némely emberek egy hasítlan nyelvekkel is két nyelveleg képesek beszélni.

46.

Mennyei öröm.

Nem terem kopár éltünkben menyeibb örömvirág, mint mellyet az általunk szerencsétlenség- 's nyomorúságból kiemelteknek könnyű öntöznek.

47.

Egy kevélyhez.

Hajthatlan kevély! reszkess, midőn a' sors' hullámai tornyosúlnak, törzsököd már szétzúzva általuk, mikor az alázatos' szív mormálása alatt csak alig hajol meg. Így zúzza szét a' szélvész a' hajthatlan kevély csert, 's a' gyengéd, hajlékony ibolya fölött nyomtalan suhog el.

48.

Szívcselkvősége.

Nem egy ember tagadja a' szívnek cselkvőségét; az vakon határozó, mondják, 's az észnek kell fékezni őt. Gondolatom szerint egy tiszta, valódi szív bár hol is meri 's merheti indultait követni, annak tanácsaira mint észéire hallgatni.

Hábor.

Igazítás: A' 99. l. 2. h. 35. s. „koronát“ helyett olv. „koszorút.“

T o l d a l é k.

Laborfalvy Rózia Kolozsváratt és még valami.

Sing, God of Love, and tell me in what dearth
Thrice gifted Laborfalvy came on earth,
To thrill us with her smile, her tear, her eye,
Sing, God of Love, and tell mi quickly why.

Bos.

Oh Collega Bialls!

Még egyszer élék tavaszkorom' bajos ámulásai-
ban; még egyszer szendergék a' képzelődés' édes öle-
ben, még egyszer jelenék meg nekem az élet rózsa-
szinben, mint midőn a' kiellen pusztát, a' sivatag
szirtokat a' hajnal' pirja tündér teremé öltözteti;
még egyszer — No, mi bajod? — Barátom papirosom-
ra pillanta, s' azt mondja, hogy ha ezen hangomat
folytatom, az' olvasó' egy H. M. — szí pöffedt recen-
siót, vagy iskolából most szabadult pelyhes finok' ol-
vasási reminiscenciajait gondolandja kezdetni s' félreve-
ti a' lapot. Igazságos észrevételére visszatérek hát
természetes modoromra s' egyenesen, szárazon el-
mondom a' mi mondanivalóm. Laborfalvy R. Kolozs-
várra érkezék; mikor, mikor nem, nem tartozik a'
dolgozhoz. Nem hozá semmit magával, csak magát
(s' ez ámbár olykor s' talán ez esetben is sok, de a'
világnak soha sem elég), s' az Athenaeum' né-
hány méltányló, útasító, bátorító bírálatát. De az a'
nimbus, mitől Lendvayné környezetve jelenék meg,
(mellyhez most prismát alkalmazni sem czélom, sem
útam) nem vala sehol. Azonban L. R. pesti nemzeti
színházról jött, ott tetszett; eltökéllé tehát magát a'
kolozsvári közönség, mellynek izlését egy Mars',
egy Rachel, egy Schröderné, egy Müller,
egy Lendvayné kicsinyt kényessé tevék, nagy lel-
kü pártfogása alá venni. Első estve páholyban látók,
a' kedves arcz minden szemet oda húza, de (alig tu-
dom dicséretül vagy gáncsul mondjam-e) a' páholy
látogatók nélkül maradt. — En revanche nem is zára-
tott be egyiknek is ajtaja a' színésznő előtt. — Más-
nap (a' chronologiai tévedésekről előre engedelmet
koldulok) Tudor Máriában látók; a' közönség ama'
nagy lelku feltét' következtében köztapssal fogadá,
per se, ámbár ma ott állunk, hogy megtapsoltatni
még nem dicsőség, hanem meg nem tapsoltatni, már
gáncs. — De ez hagyj legyei; szóljunk a' szerep'
előadatasáról. Ha deli termet, ehhez méltó nemes moz-
dulatok, olly szavalás, millyet Kántorné kívül (ki-
vel azonban nem hasonlítom, mivel emezt mostani itt

létében nem látam) magyar színésznőtől nem hal-
lánk, természetes mimika, character' helyes felfogá-
sa, szóval correct játszás, meglegedésünkre, sőt
dicséretünkre tarthat számot, úgy ezzel méltán hal-
mozhatók L. Rozáliát. 'S hát a' hatás; hát a' közön-
ség? Hja, barátim, a' Hugó V. drámái ideák; azok
egy egészet, csorbíthatlan egészet alkotnak; olyak
azok mint egy beethoveni quartett; a' violino pri-
mo hasztalan jó, — ha a' többi meg nem felel; inkább
hallgatom Mótit, hagy huzzon egy bús magyart s'
a' többiek contráljanak. A' L. R. környezete pedig Tu-
dor Máriában olyan vala, hogy — legjobb nem is be-
szélni róla. — Mi a' közönséget, a' fennebb említett
kényes izlésű közönséget illeti, ez előtt a' művészet-
ben úgy mint a' literaturában a' correctség nem
az az érdem, mellyel leghamarább felkaphatni, ez
mint finnyás gyermek kissé paprikás, fűszeres ele-
delt kián; egy character' szabatos vitele minket nem
illet; ha valaki színpadon úgy beszél mint más, úgy
jár mint más, úgy sir mint más a' színpadon kívül,
ebben semmi mesterséget nem látunk. Hanem azok
a' szívszakasztó lihegések, az öröm', a' fájdalom' hir-
telen, élvágot kitörései, kiabálásai: ezek csak éb-
resztnek tapsra, ezek részvétre. Mindazokat pedig
meg kell édesíteni némi reánki édes kacsintások', né-
mi nyájas pillanatok' czukrának. Mert mi, közönség,
önök vagyunk, tehát nem szenvedhetjük, hogy más
is önző legyen; a' színésznő ne legyen csak magá-
val, csak szerepével foglaltos; juttasson nekünk is
figyelmet. Mi urfiak és nem urfiak vagyunk; a'
felvonást az entreactért, a' játékot a' végéért vár-
juk ki; amabban a' színpadra, emezzel a' színésznő'
szállására megyünk, s' ama' mellekes mosolyok
telegraphi jelek, mellyek elfogadatasunkról biztosít-
nak. Sajnálva és örömmel kell mondanom, hogy
Laborfalvy R. ehhez kevésbé v. éppen nem lát-
szik érteni. Sajnálva, mert a' versek, a' koszorúk,
a' gyűrűk, billikomok, beneficiumkor a' papirosba ta-
kart sárga kis portékácskák, ötös vagy tízes banknó-
ták nem özőnlenek. Örvendve, mert minden jó ér-

zésü és magába szálló ember, kinek józan gondolkodását sem ifui indulatok vakító heve, sem úri indolentia, sem szabad fékre eresztett szenvedélyek büve meg nem vesztegeték, méltányló szózáttal üdvözli, s elmenő veszerét ha paripás sereg nem is, az igazi becsülés nem kevésbé szívemelő istenhozzádja kíséri. Nincs itt helye, ámbár kedvem nem hiányzanék, a színész erkölcsi állapotáról, s az ez iránti felsőbb gondoskodásról nézeteimet előhoznom; lesz tán, ki a színészet s a nemzet igazi érdekében ezt behatóbban fogja megtenni, mint én tehetném; csak egy környültre mutatok, mi talán nálunk még emlegetve nem volt. Minden művészi talentum teljesen független a művész személyének külsejétől; szóval költs, komor humoristát, zúgba vonuló író, ügyetlen vagy pongyola festőt, idióta hangaszt miért említsek? nyissa ki olvasóm a legelső, kezébe akad életrajzi gyűjteményt s untig példát kap állításom igazlására. De a színész dolga egészen más; ennek eleme a társalkodás; ennek mesterségével az ő saját mestersége olly elválhatlanul, olly lényegesen egygyé van forrva, mint a diplomatanál. A ki az utcán botorul lépik, a színpadon sem fog lábaival birni; a ki a mindennapi beszélgetésben az indulat árnyékait ki nem fejt, Learben vagy Sganarellában, a 16 éves királynében, vagy Klingsbergnében sem fogja azt velünk hallatni. A „poëta nascitur“ valamint egyéb művekben nem mindig, úgy és sokkal inkább itt nem, vagy felette ritkán alkalmazható. Egyéb művész a magányban s műve tárgyaival foglalkodásban tető pontját érheti; a költő rejtekéből vizsgálhatja az emberi természetet s az emberi tetteket; látatlanul szedheti képletei számára a vonásokat és színeket is; a színésznek tevőleg, részvevőleg kell bévegyülni a társaságba; demosthenesi gyakorlat a tükörrel szembe, vagy az üres edényekből álló auditoriumban neki koránt sem elég; neki az élet iskola és gyakorló pálya; a természettudós kiszámítja a futás sebességét, de a futónak futva kell tanulnia. A férfiakról nem szólok, ezeknek csak könnyebb egy s más helyre beférkezni, kisebb nagyobb rangu társaságot látni, ezeknek tonját gyakorolni sat.; de hát a színésznőnek hol van alkalma ezekhez? Meg kell vallanunk, siralmas dolog, de úgy van, hogy társalkodási adományaik gyakorolhatása végett csak nem réa vannak szorúlva a coquetteriára s ez, a legmegengedhetőbb értelmében véve is igen gyakran tovább vezet mint talán a czél eleinte kitzúve vala, s a coquetteből kaczer, a kaczerből szajha lesz. Itt van hely a segédre, itt alkalom az erkölcsi feddhetlenség, avvagy bár ha alkudnunk kell a külső decorum megtartásának fontos voltára figyeltetnünk. A nagyoknál egy vagy több tilos liaison sem rekeszt ki egy dámát is a társaságból, de a nem hasonszülött kirekesztésére hatós és elégséges ürügy. A gög, tu-

dom én, mint minden más előítélet és rögzött balvélemény, ezer szeggel van a coteriákhoz szegezve, de a mit egyszerre le nem rántathatunk, ne kezdjük-e szegeit egyenkint kihúogatni? a sorompót deszkánkint elhordani? Felette gyakori példa, hogy fiatal némbereink a színészetben a hivalkodás kiváltságát, vagy a kicsapongás büntelenségét keresik; legyenek ezek igazgatói rendszabások, a közvélemény keménysége által korlátolva, s majd a talentum ösztönzése fogja színpadainkat népesíteni; Thalia, Melpomene papnői nem lesznek vagy bábok vagy páriák, s a színről hangzó erkölcsi leczkék nem válandnak nevetető vagy keserítő gunynya a száj által, melly hangoztatja.

De megtérek hosszas s kétségkívül az analomig mondott elcsapásomról, s midőn L. R. színpadi magaviseletének e tekintetben teljes igazságot szolgáltatok, meggyőződésem nyilatkoztatom, hogy ezen számos, sőt minden jó érzetű ember által annyira becsült decorumnak minden viszonyabani megtartása által művészete legnagyobb mesternéi, egy Siddons és egy Müller mellett nevezeteni dicsének tartja és tartandja.

Következő játéka a tisztelt színésznőnek G. Szaparyban vala. Ezen rossz ugyan, de hatásra számított darabban szerepe alkalmat ada a nagy közönség által kedvelt beszézőköbb vonásaiban is magát kitüntetni s a méltánylás ugyan ezért zajgóbb és közönségsb is volt.

Későbbre, Thérézének látok, Dumas Sándor ezen nevű darabjában. Kívánatomnak itt is megfelelt, ámbár Delaunay szerepének neveltséges előadása minden hatást semmivé tenni fenyegete. Az eldöntő jelenésben pedig, meggyőződéssel mondom, olly árnyékklattal, olly erővel és hatással játszó, hogy a burgi szín közönségét szerettem volna szégyen színházunkba varázsolni, s nem félek hogy kudarcot valljak.

De nem késem a legmagasbat mondani, mit mondhatok. Griseldisben, józanokosságunk által annyira ostromolható ezen darabban, hol színésznők még csak egyetlen egy személy által sem segített, mivel minden szerep az övén kívül nagyon rosszul vala bétöltve, itt mondom sikerüle neki megjelenés-től fogva az egész darabot a legvonzóbbá tenni; velem, ki illusiot évek óta nem ismerem, a színésznőt (mit Lendrayné nem tudta s talán nem is akarta) egészen eltévesztetni, s csak a szenvedő Griseldist egész valójában előadás alatt s emlékeztetben láttatni, tudatni, éreztetni. Hiszem és tudom, hogy sokan osztóznak velem ez érzésben és ítéletben, s

egotismusom csak hátorításomúl szolgáljon, mások' ítélete' megelőzése nélkül, L. Rózaliát a' szó' teljességében művésznőnek állíthatnom.

Ez természetesen nem teszi azt, hogy L. R. a' művészet' tetőpontját érte, hogy nincs neki a' legnagyobb törekvéssel mit tanulnia éjjel nappal; nem teszi, hogy szavalása még változatosabb, árnyékoltabb, hogy nyájassága nyájash, indulat' kifejezései az illő határok közt hevebbek, hajlékonyab- bak ne lehetnének; nem azt, hogy egy éles szemű 's szemét csaknem mindennapi remekléseken gyakorlott néző játékában több aprólékos hibát ki ne mütathatna. De teszi azt, hogy őt mind bírálni, mind neki tanácsot adni itt Kolozsváratt egyikünk sem képes; 's e' részbeli kompetentiát, az egyetlen egy Lövének hagyjuk, kinek több rendbeli hirlapok által közzé tett örvendétes, és eléggé sem a' színész- nő sem a' színekedvelő közönség által elég hálával nem emlegethető ajánlatát bár mi áldozatá- val is L. R. elfogadni, 's azt kitűró vas szorgalom- mal használni, reményljük, sietni fog.

A' mondandók' nagyját elmondtuk; a' három kö- vetkező előadásban mellék szerepeket ada a' színész- nő, 's ezek' bár milly ügyes játszása, a' játékok' szokott rossz ensemble-ével nem birt; nem is említünk egye- bet, csak hogy szombaton esteve a' „Babérfia és Kol- dusbot“ adatván kedves vendégünk' részére, a' hall- gatók számos voltukkal bizonyíták hódolásukat. A' já- ték azonban érdekesb vala a' színpalak' háta megett, mint a' mutatóvány' helyén; míg ugyan is az egyik színész- nő künn éldele' diadalát 's fejt, kék és ró- zaszín papirosokon sonettök havazának alá, egy másik vizagsthatlanúl kesergé henn súlyos sérel- mé; de nem az imént mondott környezetet, koránt sem; az irigység éppen nem férkezhetik szépeink' keblének hava alá; ezt tudjuk mindnyájan úgy- e K. O.? hanem más alapos oka vala bánatának, még pedig egyfelől éretlen pöffeszkedés, másfelől párt- szellem szülte bántalom.

Szombaton levén t. i. a' postanap, megérkezék a' Honművész' azon számja, melly Lendvayné 's Dé- ryné közt húzott párvonal' bérekesztése; (előbbiben csak folytatása ígértetek), melly nyilvánosan a' Dé- ryné' kisebbségére, még pedig, sok olly mellék va- násokkal és oda nem tartozó dolgokkal vegyítve van írva, millyeket mivelts társalkodásu, 's a' convenien- tia' első elemeivel ismeretes író magának meg nem engedne.

Első olvasása ugyan a' sokat jelenteni látszó értekezésének meglepő vala; már már ujjongék erdős kis hazánk' literatúrája' új csillagának; már már egy seppedék' kiszáritásának, humoristica' mezejévé hasz-

nosításának örvendék; már hívém hogy „Józsi lesz Gáál helyett Jean Paulunk, 's Munkácsy helyett Sa- phirunk“; már előfizeték képzelődésemben a' leendő „Erdélyi Humoristára“ — 's hogy az olvasó is osztoz- zék elő érzetemből, imé: „Thalia' temploma — az orchestrum zsolnárt szaval — a' szín czédulák a' bib- lia ígét hirdetik — a' néző feltámadás fogalomra okúl — hír feltámadásra ásit — tapsbabér — tapskalász — hang 's énekpatak — énekscholion — mennyei ajak' medre — muzsikai epos — hír champagner — szen- vedély bányája — hang' aknája — test' mimikája — massiv arany zene — (massiv arany metaphora) — rézhang- vegyíték — színpad' köpczös gallérja — művészet' kö- vér angyalai — a' hangoknak kellem a' keresztatyja (!) — (Quem tu Melpomene semel nascentem placido lu- mine videris; bújj el Horatius!) — Conservatorium' színpadi aerája — mély érzelem' művészetdús mintá- ja után alakult viszhang tagolja kedély mélyünket — hang kin — részvét-táp — értekezés menykő — (igazán menykő értekezés!), színpadhoz enyvezett fixa — színpad' atomjai — szenvedély' mezején üldözött pá- riák — betű lakadalom — (humor sokadalom) — 'sat. 'sat.“ Ezek gyöngyök „Uraim!“ 's kérjük Józsit, nehogy „gúnyjeleként magyarázza rovására örömrí- dásunkat!“ Hát még a' tudomány „Uraim,“ melly ezen elménczi borzabél báboknak ólomul szolgál, hogy szökellésőkben mindig talpra essenek; halgassanak és bámuljanak: Fánecsy, Egressy, Lendvayné (kik in- tra parenthesin „a' hír-feltámadási ásitás' ünnepe- lyét élvezék Kolozsváratt“) Bellini, Rossini, Thalia, Homér, Shakespeare, Tivoli, Lablache, Catalani, Malibran, Norma, Mozart, Requiem, Montechi e Capuletti, Beatrice di Tenda, Druid, Schodelné, Laborfalvy, Székelyné, Kántorné, Lear, Griseldis, Pária, Rachel, Mars, Raphael, Angelo, (Lendvayné Raphael 's Angelo egyszerre, miért nem Beethoven es Strauss?) Madame Pasta, Kingstheatre, Taglioni, Vesta, Syrius,“ 's mind ezek alig őt lapon; hát még a' megjelenendő „Erdélyi Humorista és Műlap“ egész évi folytában mit nem várhatunk?

De hiában; engem az elménczség' tüzi játéka- nak legragyogóbb mutatóványai sem tudnak megvi- gasztalni, ha egy félre pattant szikrája egy szalmás kunyhót gyújt meg; 's az emberi kebel' nyugalma ismét drágább egy cserepes palotánál is. Velejére szállék tehát a' dolognak 's a' vádpontokat szedé- getém ki, a' mennyire az elme' 's tudomány' tündök- lő drága kövei az apró árnyékpontokat kiszemel- nem engedék. Déryné „az idősb kor' áldozatja“; igen de „a' valaha létezett szépség' el nem titkolható nyo- mai 's a' most is semmit sem vesztett kellem“ nem nagy áldozatot hágy sejtetnünk! Aztán, „Józsi fiam!“ a' ki meg nem akar vénülni, a — ugordják a' gát alá! — „Déryné nem vesztette-el é- nek hajlamát“; ha nem, csak énekeljen isten' nevé-

ben, mert a közönség „a magyar színpad varázslólag működő (sic) családja” azon édes, azon kellemes hangjaiban még nem von észre „rézhang vegyítéket” s a hírkoszorút nem makacsul, hanem minden bizonnyal a nép önkéntes adományából „aratja”, ha már csakugyan „koszorút” lehet „aratni.” De a taps „bérrel van fogadva”; ő Déryné miért nem intézél egy kis „szembeszédet”, miért nem „osztál egy csókot” az „olvadozó Józsinak”, lám most bíráló helyett, ő is tapsoló lenne! Azonban ne siessünk; a vád terhes, s kétségkívül a vádló ezt tiszta számításokkal bébizonyítja; kimutata a részvényeseket, kimutata a taps-díjt, még azt is megmondta, a parterrenek, karzatnak mellyik pontján, mellyikszámu páholyban kezdődék az „örömríadás” (ha csakugyan vásárolt tetszés jelentést lehet e szóval bélyegezni). Nem, semmit sem, a vádló a Cs. et Comp. firma alatti legújabb iskolában tanulta feketetésit, öszveveszen tíz különböző személyt, tíz különböző időt, ötven különböző környezetet, s mind ezek közt csak egy nevet villogtat; mi a következés? mind azt, a miben a tíz osztozik, öntudatlanul egyre, a fenn forgóra ruhazza a nem okított olvasó, s a több bűnös terheit egyetlen egy, talán legkevésbé bűnös, talán egészen artatlan hordozza; s a „pajzán” sárhajgáló, vagy zúgba rejtve, markába köpik, öszvesurolja kezét s diadallal mondja: „ugyan megdolgozám!” vagy a „Józsi” lárvá alatt délcegen vet kesztyűt elleneinek, kik nem tudják, hol keressék; mert ha akarom vemhes, ha nem akarom nem vemhes.

„Déryné kacsingat a közönségre.” Barátom Józsi, ezt, tanácslom, jobb lesz neked és Coeur-dá-mádnak, hagyjuk entróba; az Excusez nálam egy rakás ütő kártyával, s ultimót fognék.

Ismét más vád: „Déryné buján öltözik.” Male ominatis, parcite verbis! Jaj a botránkozóknak! Mi elfogulatlanok Déryné, csak csinósan öltözködve láttuk. „Józsi” fiam, a cilicium többször nagy kísértet, mint nagy erény jele.

Diadema tutum,

Defero uni propriamque laurum

Quivis ingentes oculo irretorto

Spectat acervos.

„Dérynéhez contót visznek.” Ez pasquill vonás, erre becsületes ember nem felel, s illyet írónak elég büntetés volna, lárváját lehuzva névszerint a közönség elébe állítani *); bizony bizony ezért elvötte jutalmát.

*) Én ezen lárvahuzásba nem elegyedem, azt sem fürkészem „Józsi” írta-e vagy nem, meg lévén győződve, hogy minden esetre „naplopó” írta, ha szinte nem is a „párizsi.”

„Déryné nem akar lelépni a színpadról.” Ha Székélyné és Kántorné(??) ezt tették, ám lássák; erre valakit csak erkölcsileg is erőtetni akarni, leggyengébben nevezve, eszelősség; de nem elég; közbátorság megsértése, haramiaság. A Peleskei Notarius midőn Othellónak hajába akad, nevetünk, de midőn Józsi Déryné, indul vízi puskával leütni a színpadról, ekkor, ha bosszuságunk engedi, lahotálnunk kell; csakugyan miért ne legyen a színpadnak is egy Don Quichotteja! — Komolyan szólja, mint-hogy Józsi egyetlenegy okot sem hozza fel, mi csak távulról is motíválhatná Déryné eltávozását; tehát tva pacé vir bonissime! csak hagyj maradjon még fixának, s ha fénye szemedet vakítja, hunyd be, vagy kérj egy zöldtet Szaplanczaitól. Aztán, hiszen Déryné „miveltebb lélek, mintsem a mindennapiság körébe leszállhatna”; s ha le lépne, ki állana fel helyébe! Hisz ő „a maga nemében még eddig senkitől fel nem múlva s tán még eddig meg sem közelítve áll, s ennek ellenébe (kinek?) vetélytársul nem léphetni fel.” Chosrew basa és Mehemed Ali nincsenek olly halálos ellenkezésben, mint a Józsi ítéletei egymással; vagy talán a „különbö cörréct lapban a betűszedő hibája?”

Végre szabadkoznom kell, mint a közönség tagja, „Józsi” s minden más pelyhős írkálók ellen, hogy nekem tolmácslóm ne legyen, hanem a mit kinek kinek kis agya szül, azzal mint saját műhelyben gyártott portékával álljon elő; mert a kolozsvári közönség akár magára bélyegezte a „műhöz nem értés” praedicatumát, akár nem, semmi esetben Józsit meg nem hatalmazta hogy érzelmeit hirdesse, sem pedig a „művészet” fogalmairól „neki leczkéket adjon. A műértést a mi illeti, én már látam Kolozsvárt egy sereg csézást, trappban lépésben hajtani, utaztam úr, notarius, tisztartó lovával, mokány páripát is mindennap szemlélek szenes zsákkal a hátán bójóni, még a Tennecker Pferde-Taschenbuchja is forgott a kezemben; s a Pferdezeitungba pillantgattam a casinóban; még is ezen nagy iskola után sem érzem magam elég erősnek a pesti löversenyről, vagy a Tuttolasso Syriából hozott arabjairól műértőleg szólani; de egy olly mesterségről, melly az ember, lélek, szív, és társaságisméret quintessentiáját foglalja magában, egy mesterségről, mellynek igazi mesterei csak fertály századokban lépnek elő egyenkint; egy illy mesterségről már minden, a ki három évig fizeté az ezüst huszasokat, elolvasott néhány Journal criticát, ösztetud foldani néhány kinszötte periodust; műértőleg szól, gyaláz, magasztal, dorgál, garázdál, magukat a művészet körül számos évek óta érdemesített személyeket elüldözni próbál; Pfuy! Schande!

Világfi Antal,